

Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyasında Çocuk ve Ahlak Eğitimi*

Samet Kuşçu¹

Cengiz Özmen²

Özet: Çocukluk dönemi insanın gelecekteki davranışlarını etkileme gücüne sahip bir zaman dilimidir. Çocuklukta edinilen birikimler kişinin hayatı boyunca etkisini gösterdiği için çocukluk döneminde verilen ahlakî eğitim de son derece önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çocuk ve ahlak eğitimi üzerinde durulması gereken bir konu olarak dikkat çeker. Bu kapsamda araştırmanın amacı Nurettin Topçu'nun çocuğa ve ahlak eğitimine bakış açısını yansıtarak alan yazınına katkı sağlamaktır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılarak Nurettin Topçu'nun yazılarının yer aldığı Hareket dergisi ve farklı isimler altında yayımlanan kitapları incelendi. Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliğini sağlamak amacıyla elde edilen veriler farklı zamanlarda tekrar gözden geçirilip uzman görüşleri alınıp yeniden değerlendirildi. Araştırmanın sonucunda Nurettin Topçu'nun çocukluk dönemine ayrı bir önem verdiği, ahlak eğitimine erken yaşlardan itibaren başlanması gerektiği bunun ihmal edilmesi durumunda çocukta çeşitli zafiyetlerin oluşabileceği, medenî gelişimle çocuğa verilen değer birbirleriyle paralel olduğu, ahlak gelişiminde ailenin önemli olduğu, devletin çocuk eğitimi konusunda sorumluluk alması gerektiği, ahlak eğitiminde tarihî birikimden faydalanılması gerektiği, çocuktaki hürriyet anlayışının yeniden gözden geçirilmesinin yararlı olacağı, ahlak eğitiminde ilköğretimin temel teşkil ettiği, ahlak eğitiminde öğretmenin rehber konumunda olduğu, ahlak eğitiminde saygı ve merhamet değerlerinin dikkate alınmasının faydalı olacağı yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Ahlak Eğitimi, Çocuk, Nurettin Topçu

Type / Tür:

Research / Araştırma

Received / Geliş Tarihi:

12.10.2021

Accepted / Kabul Tarihi:

27.11.2021

Page numbers / Sayfa no:

76-92

Suggested APA Citation / Önerilen APA Atıf Biçimi:

Kuşçu, S., & Özmen, C. (2022). Nurettin Topçu'nun fikir dünyasında çocuk ve ahlak eğitimi. *KSÜ Eğitim Dergisi*, 4(1),76-92.

¹ MA, Öğretmen, MEB / Kahramanmaraş

² Doç. Dr., KSÜ Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD / Kahramanmaraş

*Bu makale, "Nurettin Topçu'ya Göre Çocuğun Ahlak ve Karakter Gelişiminde Okulun ve Öğretmenin Önemi" isimli Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

Child and Moral Education in Nurettin Topçu's World of Ideas

Abstract

Childhood is a period of time that has the power to influence a person's future behavior. The moral education given in childhood is also of great importance, as the knowledge gained in this period has an effect throughout the life of the person. In this respect, it draws attention as a subject that needs to be emphasized on child and moral education. In this context, the aim of the research is to contribute to the literature by reflecting Nurettin Topçu's perspective on children and moral education. In the research, using the document analysis method, the journal of movement where Nurettin Topçu's writings and his books published under different names were examined. In order to ensure the reliability and validity of the research, the data obtained were reviewed at different times, expert opinions were taken and re-evaluated. As a result of the research, Nurettin Topçu attaches special importance to childhood, moral education should be started from an early age, various weaknesses can occur in the child if this is neglected, the value given to the child is parallel with each other, the family is important in moral development, the state takes responsibility for child education. It has been found that it is necessary to benefit from historical knowledge in moral education, it will be useful to re-evaluate the understanding of freedom in children, primary education is the basis in moral education, the teacher is the guide in moral education, and it will be useful to consider the values of respect and compassion in moral education.

KeyWords: Child, Morality, Moral Education, Nurettin Topçu

Giriş

Çocukluk dönemi, insanın hayatında en önemli zaman dilimleri arasında yer alıp her dönem gibi çocukluk döneminin de kendine özgü bir yönü bulunmaktadır (Aytaş & Aktan, 2012). Çocukluk dönemi, aile içerisinde başlayarak okul ve arkadaş çevresinde varlığını devam ettiren, beklentilerde sık sık değişikliklerin gerçekleştiği bir zaman dilimini kapsar (Yağlı, 2013).

Çocukların korunması için uluslararası alanda uygulamalara rehber konumundaki Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuk: "Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır." (UNICEF, 1989) şeklinde tanımlanır. Bu madde çocuğun hukukî tanımını belirtse de insanî özellikleri bünyesinde barındıran çocuğun, ahlakî ve ruhî yönünü ifade etme açısından yetersiz kalmaktadır.

Çocuğun hayata uyum sürecinde edindiği deneyimler son derece önemlidir. Özellikle çocuğun, uzun bir zaman dilimini geçirdiği okul ve aile ortamında alabileceği ahlak eğitimi onun kişiliğinin şekillenmesinde oldukça etkilidir. Ahlak eğitiminin ihmal edilmesi durumunda çocuk dış çevrenin tesirine açık hale gelir ve burada edindiği yanlış ve rastgele öğrenmeler sonucunda toplumsal değerlerle çatışma içerisinde bulunan bir birey ortaya çıkar (Tekin, 2017). Her çocuk farklı zekâ düzeyine sahip olsa da ahlak gelişimi önemsenmesi gereken bir konudur (Tortop, 2018).

İnsan, hareketlerine yön verirken aldığı eğitim ve terbiye doğrultusunda davranışta bulunur. İnsana eğitimin gerektirdiği kazanımları veren ilk yer ailedir. Çocuk ailesinden aldığı eğitim dâhilinde gelişecek ve toplumun bir mensubu olacaktır. Aile, çocuğuna vermesi gereken eğitimi ihmal eder ise çocuğun gelişiminde bazı sorunlarla baş etmekte zorlanacak hatta çözüme ulaştırılamayacak sorunların baş göstermesine neden olan bir durum meydana gelecektir (Acar,

2012).

Çocuğun eğitimi konusunda fikir oluşturmak ve çeşitli söylemlerde bulunmak birçok toplumda görülen bir durumdur (Aksoy, 2011). Geçmişten günümüze kadarki bütün toplumların temelinde ve geleceğinde belirleyici olan çocukların, hayatlarını daha iyi şartlarda devam ettirmesi, ülkelerin varlıklarını sürdürmeleri konusunda önemlidir. Bu kapsamda çocukların karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel sorunlar için gerekli önlemlerin alınarak uygulamaya geçilmesi önem arz eder (Karakaş & Çevik, 2016). Çocuğun gelecekte mensubu olduğu toplumla ya da hayatını devam ettireceği insanlık âlemi içerisinde kendi kişiliğini oluşturarak varlığını sürdürebilmesi için ahlakî gelişim de gereklidir. Ahlakî gelişim, insanların gerek kendilerinin gerekse başka insanların duygu, düşünce ve davranışlarını değerlendirme aşamasından geçirecek bir bakış açısı geliştirme süreci olarak ifade etmek mümkündür. Ahlakî gelişim çocuğun hayatla karşılaştığı ilk dönemden başlamak suretiyle ömür boyunca devam eder (Bakalım, 2017).

Ahlak üzerine birçok açıklamalarda bulunan kuramlar olmakla birlikte tamamının üzerinde anlaşabildiği bir ahlak tanımı yapmak güçtür (Aypay, 2007). İyi ve doğru olarak kabul edilen davranışların tamamı ahlak kapsamında olup insanlar tarafından uyma şartı aranan davranış ve kurallar bütünü ahlak kavramı içerisinde yer almaktadır (Kulaksızoğlu, 2015). Ahlak eğitiminde en önemli nokta, çocukların ahlakî davranışları benliklerine yerleştirerek uygulamaya yönelik girişimlerde bulunmasıdır (Ulusoy, 2007).

Ahlak ve değerler, insanın hayatı boyunca beraber olduğu unsurlardan olup ahlak ve değerlerin insan hayatında önemli bir yer edindiği görülür (Gündüz, 2010). İnsanların güven içerisinde mutlu bir şekilde hayatlarını sürdürmesinde ahlaka duyulan ihtiyaç inkâr edilemez. Bu doğrultuda toplumları oluşturan kişilerin ahlakî niteliklere sahip olma durumları önemlidir. Kişi; ahlakî vasıfları, hayatı süresince maruz kaldığı gelişme ve büyüme aşamalarında edinir (Şengün, 2007).

Çocuğun ahlakî gelişimi konusunda günümüze kadar farklı çevrelerce ve farklı kişiler tarafından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Eğitim yaklaşımlarına yön veren bu görüşler çocuğun ahlakî gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Kendisine bu konuda sorumluluk yükleyenlerden birisi olarak Nurettin Topçu da dikkat çeken simalar arasında varlığını gösterir. Kendisi öğretmenlik mesleğini uzun yıllar gerçekleştirmeye çalışmış olup bu süre zarfında çocuklar hakkında çeşitli gözlem ve görüşler oluşturabilme imkânını bularak edindiği birikimlerini yazdığı yazılarda paylaşır.

Yaşadığı dönemin çok ötesinde ileri fikirlere sahip olan Topçu'nun, hayatı boyunca tek bir amaç için çalıştığı düşünüldüğünde ulaşmak istediği hedef ahlaktır ve kendinden sonra gelecek olanlara miras özelliği gösteren ahlak dersleriydi (Civelek, 2017).

Topçu'ya göre ahlak, doğada kendiliğinden var olan bir şey değildir. Yalnızca insana özgü bir özelliktir. Bu özelliğin insanı diğer varlıklardan üstün kılan iradenin bir eseri olduğunu belirterek

ahlakın tamamen manevî ve ruhsal bir düzen olduğu düşüncesini taşır. Ahlakın olmadığı toplumlarda güvensizliğin baş göstereceğini, ikiyüzlülüğün hâkim olacağını bunun sonucunda da toplumun veya devletin, medeniyetin varlığının tehlikeye düşeceğini savunur. Topçu'nun toplumsal olarak kalkınma ve istiklale erişmekten kast ettiği ve anlaşılmasını istediği şey: ahlaki gelişme ve yüceliştir (Işık, 2019).

Topçu'nun ilk ve orta eğitimini Osmanlı döneminde, lise eğitimini Cumhuriyet Türkiye'sinde, üniversite eğitimi ve doktorasını Fransa'da tamamlamış olması onun fikrî dünyasında zengin bir birikim oluşmasına vesile olmuştur (Kara, 2017). Fransa yıllarında M. Blondel'in L'action eserini okuyarak onun ahlak konusundaki görüşlerinden etkilenen Topçu, dönemin önemli ahlak filozoflarından Bergson'a karşı da hayranlık duyar. (Işık, 2019). Kendisi çağdaş düşünce tarihinde Türkiye'nin yetiştirdiği, dikkat çekici bir yönü olan, üretken bir şahsiyettir. Felsefenin yanı sıra ahlak konusunda da derinleşmiştir (Mollaer, 2016a).

Felsefe öğretmenliği yapan Topçu; sosyoloji, mantık, felsefe, psikoloji ve ahlak dersleri için kitaplar kaleme almıştır (Gündoğan, 2018). Çeşitli konferans, kitap ve makalelerle kendini fark ettiren Topçu, asıl vazifesi olan öğretmenliği hiç ihmal etmemiş, mabede girerken gösterilen titizliği ve önemi sınıfına girerken de sergilemeye özenle dikkat etmiştir (Işık, 2019). Bu doğrultuda öğretmenlik mesleğini tam anlamıyla ciddi ve şerefli bir vazife olarak görür ve üstlendiği ahlak eğitimcisi rolünden dolayı haksızlıklara uğrasa da öğretmenlik mesleğinden hiç uzaklaşmaz. (Civelek, 2017).

Topçu'nun eğitime yaklaşımı idealist felsefenin eğitime bakış açısıyla örtüşür (Öztürk & Çetin, 2016). Kaleme aldığı ilk yazılarından son anına kadar çok boyutlu bir fikrî mücadele içerisinde olan Topçu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi yenileşme çabalarını da dikkate alarak eleştirel bir bakış açısıyla yeni bir insan, yeni bir millet ve yeni bir devlet modeli oluşturmaya gayret eder (Kara, 2016). Bu kapsamda insanın birey-toplum ilişkisinin temellerinin atıldığı çocukluk dönemi hakkında fikrî birikimlerini her fırsatta dile getirmeye çalışır. Bu süreçte değindiği konular arasında ahlak eğitimi de yerini almış olup çocuğun ahlakî gelişimini sağlamaya yönelik düşüncelerini yazılarında aktarmaya gayret eder.

Ahlak eğitiminin çocukluk döneminde verilmesi durumunda daha etkili olacağı bilinmektedir. Ayrıca çocuğa bakış açısı; eğitim felsefesine, eğitim programlarına, öğretmen yetiştirme sürecine ve ölçme-değerlendirme tercihleri gibi eğitim-öğretimi oluşturan tüm unsurlar üzerinde belirleyici olmaktadır. Toplumlar ve devletler tarih boyunca çocuğa bakış açısına göre dünya görüşlerini şekillendirmişler ve buna göre bir eğitim programı uygulamaya çalışmışlardır. Bu kapsamda Türk eğitim sisteminin daha verimli bir sürece evrilmesi için çeşitli düşünürlerin fikirlerinden faydalanmak yerinde bir tercih olacaktır. Bu doğrultuda araştırmada Nurettin Topçu'nun çocuğa ve ahlak eğitimine bakış açısını yansıtarak alan yazınına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde Nurettin Topçu'nun ahlak ve karakter eğitimine yönelik görüşlerini içeren çeşitli araştırmalar olmakla birlikte Topçu'nun çocuğa yönelik bakış açısını

ahlak eğitimi kapsamında ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda Nurettin Topçu'nun çocuğa bakış açısını derinlemesine irdeleyerek onun ahlak eğitimine yönelik değerlendirmesi ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulamaya koyulan 2023 Eğitim Vizyonu'nun amaçları incelendiğinde, çağın ve geleceğin beklentisini karşılayabilecek becerilerle donanmış, sahip olduğu vasıfları insanlık hayrına kullanacak, bilimi seven, kültürüne gerekli hassasiyeti gösteren, bu özellikleri şahsında barındıran ahlaklı çocukların yetiştirilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018a). Bu kapsamda 2023 Eğitim Vizyonu doğrultusunda yapılacak çalışmalara fikir vermesi bakımından araştırmanın sürece katkı sağlayacağı beklenmektedir. Araştırmanın bu yönleriyle farklılık gösterdiği ve alana bu konuda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Nurettin Topçu'nun fikir dünyasında çocuk ve ahlak eğitimini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, verilerin gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2003). Nitel araştırmalar, araştırılmak istenen konu hakkında derinlemesine bilgiler elde edilmesine yardımcı olur. Nitel araştırmalar, zengin betimlemelerin yapılmasını da mümkün kılar (Büyüköztürk vd., 2010).

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmanın içeriğiyle ilgili verilere ulaşılması için Nurettin Topçu'nun çeşitli dönemlerde yayımladığı ve farklı yerlerde paylaştığı yazıları, doküman incelemesi yoluyla irdelendi. Doküman inceleme yöntemi bir veri toplama yöntemi olmasının yanı sıra veri analiz yöntemi olarak da tercih edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2003). Kısacası doküman incelenmesiyle asıl kaynaklardan ulaşılan çok sayıda veri, analiz edilir, sentezlenip özetlenir ve yorumlar yapılarak ifade edilir (Büyüköztürk vd., 2010).

Verilerin analizi için ilk olarak araştırmanın amacına hizmet edecek dokümanlar belirlenerek tespit edilen veriler çalışmanın amacı doğrultusunda sınırlandırıldı. Birincil kaynaklara ulaşılarak istenilen bilgilerin asıllarına araştırmada yansıtılmasına özen gösterildi. Elde edilen kaynaklar incelenerek çalışmanın genel çerçevesi oluşturulmaya çalışılarak araştırmaya son şekli verildi. Bu doğrultuda toplanan veriler, Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyasında Çocuk ve Ahlak Eğitimi başlığı altında incelendi.

Araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliği artırmak amacıyla her aşama ve izlenecek yol planlandı ve bu doğrultuda hareket edildi. Yapılan araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilik son derece önemlidir. Bu doğrultuda birincil kaynaklar incelendi ve konu çerçevesinde ulaşılan veriler bilgisayar ortamında kayıt altına alınıp araştırmanın içeriğini oluşturacak verilere ulaşıldı. Ulaşılan verilerin yorumlanmasında ve alıntılarının aktarılmasında aslına sadık kalındı. Veriler farklı zamanlarda araştırmacı tarafından tekrar incelenerek yeniden gerekli uyarlamalar yapıldı.

Bu süreçte yer yer uzman görüşüne başvuruldu.

Bulgular

Topçu; çocuğun ayrı bir dünyaya sahip olduğu fikrinden hareketle çocuklar için yetişkinlerinkinden farklı hayat şartları, eğlence ve yaşama araçlarının oluşturulması gerektiğini ifade ederek medenî ülkelerde çocukların şehrin bir parçası olarak görüldüğünü ve bu sayede cemiyetlerin yükseldiğini belirtir. medenî toplumlarda çocuklara yarının olgun insanları olarak hizmet edildiğini aktarır (Topçu, 2019a). Toplumların gelişmesinde ve toplum içerisinde büyük ruh sahibi diye nitelendirilebilecek kişilerin yetişmesi için çocuk eğitimine önem vermek gerektiğini dile getiren Topçu, bu kapsamda çocukların sokaktaki insanların olumsuz ve ahlak düşüklüğünden korunması gerektiğini belirtir. (Topçu, 2019a).

Çocukların ahlakî gelişiminde ailenin kaynak teşkil ettiğini belirten Topçu, çocuğun dünyaya geldiğinde safî ve insancıl duygulara sahip olduğunu, aile sayesinde bu güzel özelliklerini muhafaza ederek dış dünyanın olumsuz etkilerinden korunabileceğini ifade eder. Çocuğun, hayatı saldırı ve menfaat uğrunda insanların mücadele yeri olarak görmesini engelleyerek yaşamın asıl gayesinin ahlakî ideallere bağlanmak olduğunu ailenin öğreteceğini vurgular (Topçu, 2018a). Topçu; zamanla ailenin dağılmadan kendi çatısı altında çürüdüğünü dile getirerek asıl görevini yapamayacak hale geldiğini vurgular. Anne babaların, çocukların ahlakına yön vermek, iç hayatlarını olgunlaştırıp şekillendirmek yerine çocukların heveslerini yerine getirdiklerini, maddî mutluluklarına önem verdiklerini, bedensel hazları karşılamaya çalıştıklarını belirtir. Ailenin; çocukların kalp ve vicdan eğitimini ihmal edip ruhun değerini göz ardı ederek fark etmeden de olsa kötü bir ahlak örneği verdiği tespitinde bulunur (Topçu, 2017a). Bu ifadeler ailenin, çocuğun ahlakî ve karakter gelişiminde ne kadar belirleyici olduğunu gözler önüne sermektedir. Ailede yaşanacak herhangi bir ahlakî ihmal toplumun geleceği konumundaki çocukları da doğrudan etkileyecektir. Toplumda düzeltilmeye ihtiyaç duyulan köylü davası, hak davası, aile, kültür ve ahlak davası gibi birçok unsurların yanı sıra çocuk ve gençlik meselesinin de devlet eliyle ıslah edilmesine ihtiyaç duyulduğunu belirtir (Topçu, 2018c).

İlmin insan ruhu için önemini belirtirken süt gibi besleyici bir yönü olduğunu vurgulayan Topçu; ilmi, küçük yaşlardan itibaren almayıp ihmal edilen ruhların kemik hastalığına tutulacağını belirtir (Topçu, 2017a). Tarih bilincinin toplumların şekillenmesinde önemli bir rolü olduğunu bilen Topçu; ilkokullarda ders kitaplarının, çocukta toprak sevgisini, tarihi süreç içerisinde oluşan sevgi ve acıları yansıtacak şekilde olması gerektiğini ifade eder. Tarih şuuru oluşturulmadan yetiştirilen çocukların gerçek anlamda vatandaş özelliğini taşımayacağını vurgulayarak tarih şuuruna sahip çocukların yüzyıllara dayanan ecdat birikimini şahsında taşıyabileceğini belirtirken bu yöndeki bakış açısını aşağıdaki ifadelerle açıklamaya çalışır. İlk mekteplerin kitaplarıyla müfredatı, çocuğa toprak sevgisini ve tarihinin bütün mefahiriyle her sahadaki oluşunun sevgi ve acılarını duyurmalıdır. Tarih şuuru eksik bırakılarak yetiştirilen çocuk gerçek vatandaş olamayacaktır. Bizim Malazgirt'ten bugüne kadar dokuz yüz yıllık tarihimizin hayat damarları, çocukluk çağımızdan başlayarak varlığımıza bağlanmalıdır; öyle ki her Anadolu çocuğu bütün ömrünce dokuz yüz yıl kendinde yaşatabilsin (Topçu, 2019a, s. 118).

Nurettin Topçu, çocuk eğitime yönelik eksik gördüğü noktaları paylaşarak bu yöndeki düşüncelerini de ifade eder. Topçu; çocukların insanlar arasında bir bitki gibi kendi kendine büyüdüğünü, fert ve aile olarak çocukların yalnızca maddî ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığını, çocuğun yeterli fedakârlıklar içerisinde yetiştirilmediğini belirtir. Toplum içerisinde onlara özgü bir dünya veya bir çocuk şehrinin bulunmadığını, çocuğun geniş ruh dünyasının görmezden gelinerek onların heder edildiğini ifade eder. Bu şartlarda yetişen çocukların geleceğinden ve oluşturacakları cemiyetin yapısından pek beklenti içerisinde olunmaması gerektiğini dile getirir. Hayata yeni başlayacak çocuklara adam olma idealinin yerine zengin olma idealinin benimsetilmeye çalışıldığını belirten Topçu, bu durumu eleştirir (Topçu, 2019a).

Topçu; çocuk hürriyetinin yanlış anlaşılmasıyla çocukların sokakta perişan ve sahipsiz bırakıldığını dile getirerek bu yanlış anlayışın ruhun mücadeleci yönünü kaybetmesine sebep olduğunu, insanı tasatsızlığa, basitliğe ve düşüncesizliğe iterek düzensiz bir yapının meydana gelmesine yol açtığını söyler. Bu doğrultuda çocuğun ahlaki eğitiminden sorumlu olarak ilk basamak rolündeki ailenin görevini yerine getirmediği ve bunun sonucunda da toplumun zarar görmesine neden olacak ahlak ve karakter yönünden zayıf şahsiyetlerin oluşmasının söz konusu olabilir. Aşağıdaki alıntı Topçu'nun bu konudaki yaklaşımını bizlere gösterir. Çocuk hürriyeti, çocuğu sokakta ve nihayet yalın ayak, şehirlerin büyük caddelerinde sahipsiz bıraktı. Tekrar edelim: Bunlar hürriyet değil, ruhumuzu kullanma cehdini kaybetmek, hayata hizmet fedakârlığını çok görmek ve böylelikle insanı, serazadlığa, iptidâliğe, şuarsuzluğa, yani nizamsızlığa terk etmektir (Topçu, 2019a, s. 194).

Çocuğu bir meleğe benzeten Topçu, onun samimiyeti, sevgiyi ve ümidi şahsında barındırdığını ifade eder. Fakat çocuklardaki ruh cevherinin yaratıcıya götüren olgunlaşmasının inkâr edilerek çocuğun; zevk, ikiyüzlülük, menfaat ve zulüm gibi olumsuzluklar içerisine bırakılmak suretiyle yalnızca maddi isteklerin karşılanmasına yönelik bir yapı haline getirildiğini dile getirir (Topçu, 2016).

Mensubu olduğu toplumun çocuklara yönelik çalışmalarından bahseden Topçu, çocukların gözlerindeki teslimiyetin yok edildiğini, gözlerinde imanın, gözyaşlarında ise yaratıcının görüldüğü yavrulara zarar verildiğini aktarır. Topçu'nun bu yöndeki tespitini aşağıdaki ifadeler özetler:

“Çocuklarımızın gözlerinde parlayan teslimiyet sevgisini öldürdük; yerine hoyrat saldırırları koyduk. Bir büyük gün gelince bize mutlaka sorulacak: gözlerinde İman, gözyaşında Allah görünen yavruya nasıl kıydık?” (Topçu, 2016, s. 107).

Çocuk eğitimi hakkında eleştirilerini paylaşan Topçu, çocuğun ahlakî gelişimine yönelik nasıl bir ahlak eğitimi sergilenmesi gerektiğine yönelik görüşlerini de farklı şekillerde aktarmaya çalışır.

Ahlak eğitiminde ilk aşamanın hürmet duygusu olduğunu ifade ederek onun bir alçalma olmadığını aksine insanlık cevheri karşısında duyulan sevgi ve birçok duygudan oluşan

hayranlık olduğunu söyleyerek hürmet göstermenin bir açıdan ibadete benzediğini dile getirir. Çocukların hürmeti fark etmesi için öncelikle tarihî süreç içerisinde atalarının yaptığı güzel davranışların onlarla paylaşılıp öğretilmesinin daha uygun olacağını düşünmektedir. Ayrıca hürmet öğretilirken ibadetin de öğretileceğini çünkü hürmetin ibadetin ruhu ve temeli konumunda olduğunu söyler. Hürmet ve ibadetten uzak nesillerin, sokaklarda birbiriyle çatışan bir karaktere bürüneceğini, kargaşanın hâkim olduğu, acımasızların ve katillerin kol gezdiği bir halin ortaya çıkacağını aktararak şu ifadeye yer verir: “Sokak, yarınki hayat bahçemizin fidanlığıdır.” (Topçu, 2019a, s. 125). Topçu; insana, duygulara, eşyaya, fikirlere ve bütün âleme hürmeti öğrenen çocuğun kalbinde kendiliğinden merhamet duygusunun ortaya çıkacağını ifade eder. Merhamet duygusunun gelişmesiyle yardım etme isteğinin oluşacağını ve bununla bağlantılı olarak da hizmet iradesinin doğacağını vurgular. İnsanın hizmet sevgisiyle adeta kendine sığınmayıp âleme taşması gibi bir durum olduğunu belirterek fedakârlık ve hizmet sevgisinden nasiplenmemiş kişilerin verimsiz, kaba bir varlık olarak göstermelik bir insan görünümüne sahip olacağını dile getirir (Topçu, 2019a).

Hürmet anlayışının insan benliğinden taşıyıp âleme yayılmasıyla birlikte merhametin doğacağını; merhametin fakire, zayıfa ve sefile acımak olarak algılanmasının sığ bir görüş olduğunu belirterek gerçek merhametin gururlu, kuvvetli ve devletli olanlara acınmasıyla yaşanacağını aktarır (Topçu, 2017b). Hürmetsizliğin hayatta kalmanın doğal bir yönü olduğu anlayışının hâkim olduğu yerde çocuğun da tabîi olarak hürmeti anlamakta zorluk yaşayacağını, küçüğün büyüğe gösterdiği saygıya karşılık büyüğün de küçüğe sevgiyle hürmet göstermesinin zorunluluğunu fark edebileceği örneklere şahit olmayan çocuğun bunun idrakinde zorluk yaşayacağını ifade eder (Topçu, 2019a).

Nurettin Topçu'nun çocuğun ahlak eğitimi sürecinde merhamete ayrı bir yer vererek merhametin ahlak eğitiminde anahtar rol oynayan yönü olduğunu vurgulamaya çalışır. Topçu; ilahî bir cevher olarak tanımladığı merhameti, kin ve hasetlerin kararttığını ifade ederek insanın merhametle tanışmasıyla kendini daha iyi tanıyacağını belirtir (Topçu, 2017b). Topçu; çocukta merhamet duygusunun ortaya çıkması için telkin yönteminin tercih edilmesini ve bu doğrultuda gayri insanî ve yıkıcı vasıflardan uzaklaşarak fedakârlık ve hizmet hissini uyandıracak uygulamalara yer verilmesini önerir. Çocuğun yaşıyla orantılı olarak yardım vazifesiyle görevlendirilip, çocuğun bu vazifeyi severek yapacak hale gelene kadar devam edilmesinin yerinde olacağı tavsiyesinde bulunur (Topçu, 2019a).

Çocukluk döneminde çatışmacı, zulümden yana olan hatta hemcinsiyle saldırganca bir davranış içerisine giren insanın, güneşe benzeyen merhametle tanışmasıyla birlikte bu olumsuz özelliklerinden kurtulacağını belirtir. Topçu, merhametle tanışan insanın artık başkalarının yardımına koşan, yoksulluklarla mücadele eden, başka insanlar için yaşayan bir varlık haline geldiğini aktararak bu durum neticesinde maddeci ve çıkarıcı insanın yerine ahlaklı bir insanın meydana geldiğini vurgular. Topçu; merhametle tanışan ruhların başkaları için de çaba harcayacağını, başka insanların sıkıntılarıyla ilgileneceğini, acı çekeceğini, kurtarmak için çabalayacağını, insanı yaratıcının emaneti bilip başkalarına sevgiyle yaklaşacak bir ruh haline

bürüneceğini belirtir. Merhamet sayesinde insanın kendisini sınırlı, sonu olan bir varlık olarak görmekten uzaklaşır sonsuz ve baki bir hayatın sahibi olarak göreceğini belirtir. Bu ebediliği elde ederken ilmin, sanatın ve ahlakın yardımcı olacağını aktarır (Topçu, 2017b).

Adil insanın, merhametli ve mesul insan olduğunu ifade eden Topçu, aksinin mümkün olmayacağı kanaatine sahiptir. Gerçek adaletin; ruhun cevheri konumundaki merhametin, toplum içerisinde eşit bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olacağını aktararak, adaletli insanın özelliklerini aşağıdaki ifadelerle vurgular; Merhametle mesuliyetin dışında, kendiliğinden var olan objektif (afakî) adalet, gerçekten adalet sayılmaz. Adil insan, merhametli ve mesul insandır. Hakiki adalet, ruhi cevher olan merhametin cemiyet içerisinde eşitlikle yapılan tatbikatıdır. Merhamet ve mesuliyet iradesine sahip insanın adil olmamasına imkân yoktur (Topçu, 2017b, s. 102-103). Topçu; insanın kendi cevheri olan merhameti kaybetmesiyle var olup olmayacağının tartışmalı bir durum oluşturacağını ifade eder. Merhametin kaybedilmesiyle insanın kendini de kaybedeceğini belirten Topçu, merhametin yok olmasıyla birlikte zulmün hâkim olacağına dikkat çeker (Topçu, 2017b).

Topçu, dinin yayılmasının yanı sıra öğretimde, ahlak eğitiminde ve çocuğun terbiye sürecinde Mevlana gibi merhamet duygusunun ön plana çıktığı şahsiyetlerin oluşturduğu anlayışların kullanılmasının daha uygun olacağını dile getirir (Topçu, 2017b). Bu doğrultuda Topçu, ahlak eğitiminde dikkat edilmesini istediği noktaları şu şekilde paylaşır:

“Biz, din yayımında ve öğretimde, ahlak dersinde, çocuk terbiyesinde Mevlana kültürünün en sağlam temel olacağına inanıyoruz ve istiyoruz ki onun âleme yayılmak iradesine sahip büyük ruhu, insanlığı Allah'a doğru yüceltmekten başka gaye gütmeyen milliyetçiliğimizin de temel taşı olsun.” (Topçu, 2017b, s. 124).

Nurettin Topçu; yaşadığı dönem itibarıyla özellikle ilköğretim kademesinde inkâr edilemeyecek bir ilerleyişin söz konusu olduğunu vurgulayarak öğretim yöntem ve amaçları doğrultusunda eğitimin olumlu denilebilecek seviyelere eriştiğini belirtirken bu olumlu denilebilecek vaziyete rağmen çocuğun ahlak eğitiminde herhangi bir ilerleme sağlanamadığı tespitinde bulunur. Ahlak eğitiminin istenen nitelikte olabilmesi için bitmek tükenmek bilmeyen bir istekle yapılmasını hatta kendi hayatı varlığını bir başkasına aktarmak gibi ciddiyetle gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgular. Ahlak eğitiminin aktarıcı konumunda olan araç gibi yapılamayacağını bunun yerine eğitimi verecek kişinin kendi şahsiyetini cömertçe sarf ederek adeta kendini bağışlayacak şekilde fedakârlık hissiyle yapılmasının daha doğru olacağına değinir. Bu durumu şu sözle özetler: “Eğitimci, tohum olmak için toprağa girmenin zevkini yaşamalıdır.” (Topçu, 2019a, s. 122).

İlkokula gelen çocuğun kalıtsal olarak bazı yeteneklere sahip olsa da maddî şahsiyetinin çocuk üzerinde hâkim durumda olduğunu belirten Topçu, bu doğrultuda çocuğun şahsiyet sahibi bir birey olmasını sağlamak için ruhî şahsiyetinin işlenmesi gerektiğini belirterek ruhî şahsiyetin

işlenmesi için de ahlak eğitiminin önemli olduğunu vurgular. İlkokulun amacının çocukları bilgiyle donatmak olmadığını bunun yerine olgun ve ahlaklı denilebilecek nitelikte insanlar haline getirmeyi hedeflemenin daha yerinde olacağını vurgulayan Topçu, kültür hayatının teknik bilgi içinde sıkıştığını, bu süreçte eğitimin, makinenin hâkimiyetini ve gücünü sağlayacak şekilde yönlendirildiğini belirtir. Aşağıda yer alan ifadeler onun bu konuya bakış açısını yansıtmaktadır. Çocuğa sadece daha iyi metotlarla, daha kolay öğrenmeyi öğretmek, ilkokulun ilk ve asıl hedefi değildir. İlkokul, çocuğu bilgin aday olarak değil, olgun insan, ahlâklı insan aday olarak ele alınmalıdır. Devrimiz, insanı hoyratlaştırmaya, zalim ve insafsız, gaddar ve sevgisiz yapmaya kabiliyetli bir devirdir. Zira daima ilerleme yolunda yürüyen insanlığın kılavuzu, kalpsiz, vicdansız bir varlık olan makinedir. Birbirlerini ezerek, hayat sahnesinden dışarı atma yarışında olan iki büyük cemiyet, dünyamızın bütün insanlarını tahakkümü altına aldıktan sonra bu insanlık hem üretim hem tüketim sahasında, hem kuvvet hem de kültür meydanında, bu iki büyüğün birbirini ezerek mahvetme emellerine hizmetten başka bir yolu tutamayacak hale geliyor. Bahusus geri kalmış memleketlerde bu hâdise aşikâr görülmektedir (Topçu, 2019a, s. 126). Maddeci anlayışın ön plana çıkarılmasının çocuktaki ahlakî yapıyı köreltme ihtimaline dikkat çekerek asıl istenenin şahsiyet sahibi insanlar yetiştirmek olduğuna değinen Topçu, şahsiyet sahibi insanların yetiştirilme yerinin ilkokulun asıl ve ilk işi olduğunu dile getirir. Bunu yaparken de çocuğu aşağılık hissinden, saldırganlıktan ve hoyratlıktan muhafaza edici, ruha hitap edecek telkinlerde bulunulması gerektiğini vurgular. Çocuğun, ruhî olgunluğa erişmesi isteniyorsa bu görevi ilkokuldan beklemenin daha yerinde olacağını dile getirerek ilkokulun hayatla mücadele edilen yer olma vasfına getirilmesi gerektiğini belirtir. Etrafında güzel örnek bulamayan çocuğun yardımına öğretmenin koşarak çocuğun ahlakî yapısını tüm gücüyle oluşturacak tarzda gayret göstermesi gerektiğini vurgulayarak bu süreç içerisinde din kültürünün de bütün derslerin içerisinde yer alacak şekilde verilmesinin istenen durumu kolaylaştırabileceğini söyler (Topçu, 2019a).

Toplum içerisinde olumsuz nasihatlerin, çıkarıcı ve samimiyetten uzak, duygulardan arındırılmış basın-yayın araçlarının, aile içerisinde, meslek sahipleri arasında, siyasî menfaatler ve spor müsabakaları gibi alanlarda hayat bulan olumsuz uygulamaların çocuğun ruh yapısını harap ettiğini dile getirir (Topçu, 2019a).

Topçu, tüm bu aşamaların önemsenmeyip çocuğun ahlakî yapısı ihmal edilir, teknik ve madde anlayışı hayata hâkim olursa çocuğun ahlakî yapısının ihmal edilmesi durumunda merhametsiz, gaddar, hürmetsiz, kindar bir gençliğin meydana geleceği tehlikesine karşı uyararak bu vaziyeti Mehmet Akif'in şu sözüyle özetler: "Bırak tahsili evlâdım, sen ilkin bir hayâ öğren!". Bu doğrultuda öğrenimden önce utanma duygusuna sahip, kendini bilen, fedakâr, vatanını seven, cesur, inançlı bir nesille ilköğretimin kutsal denilebilecek kapısının açılması gerektiğini vurgular (Topçu, 2019a).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Nurettin Topçu; çocuğa ayrı bir önem vererek çocuğun, toplum içerisinde dikkate alınması gerektiğine yönelik bir kanaate sahiptir. Çocuğa verilen önemin medenî seviye ile ilişkili

olduğunu ifade eder (Topçu, 2019a). Çağdaş öğrenme anlayışlarından Montessori yaklaşımında da çocuğun olduğu gibi kabullenilmesini ve çocukluk döneminin kendine özgü bir yapısı olduğuna dikkat çekilmesi (Montessori, 1997) Topçu'nun bu yöndeki düşüncesinin farklı ilim çevrelerince de paylaşıldığını gösterir. Bu doğrultuda çocuğa gösterilen ilginin uygarlık olma yolunda toplumların gelişmişliğinin bir işareti olması mümkündür.

Topçu'nun (2019a), cemiyetlerin gelişme göstermesi için eğitimine dikkat edilmesi gereken çocuğun, toplum içerisinde ahlakî kayba uğrayan kişilerin tesirinden korunması gerektiğini belirtmesi onun bu yönde hassas bir tavra sahip olması, çocuk eğitiminde rastlantıya yer verilemeyecek tarzda uygulamaların tercih edilmesinin daha doğru olacağı düşüncesini oluşturmaktadır. Hacib (2017), Kutadgu Bilig isimli eserinde çocuk eğitimi üzerinde durarak çocuğun doğru ve dürüst olmasını, iyilik yapması, kötü insanlardan uzak durması, tatlı dil ile iletişimi tercih etmesi yönünde tavsiyelerde bulunması, ahlak ve karakter açısından çocuğun taşınmasını istediği özelliklerle Topçu'nun beklentileri arasında bir benzerlik olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım bizlere çocuklarda asıl amacın ahlak ve karakter açısından kendini geliştirmek olduğu bilincinin önemli olduğunu göstermektedir.

Çocuğun ahlak gelişiminde aileyi bir kaynak olarak konumlandıran Topçu; ahlak gelişiminde çocuğun, ailenin yönlendirmesiyle hayatın asıl amacının ahlakî bir yaşam olduğu fikrini edineceği düşüncesini taşır (Topçu, 2018a). Yalçın ve Şengül'ün (2004) araştırmasında Türk kültürünün başyapıtlarından olan Dede Korkut Hikâyelerinde aileye büyük önem verilerek çocuğun ahlak gelişiminde ailenin etkili olduğuna yönelik bulgular, İnel ve Urhan'ın (2018) çalışmasında çocukların değerleri öğrenmelerinde birinci sırada ailenin gelmesi, Topçu'nun bu yöndeki ifadelerinin çocuğun ahlak ve karakter gelişimi konusunda geçmiş ve gelecek bağlamında ailenin yerini gerçekçi bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Bu tarz bir yaklaşım, çocuğun hayatı anlamlandırmasında ailenin mühim bir rol oynadığını gösterir. Hayatta kalma konusunda yeterli birikimi edinmemiş olan çocukların ahlak gelişiminde aile bir nevi kılavuz rolünü görecektir. Eğer bu kılavuz görevini yerine getirmez veya ihmal eder ise doğal olarak çocukların da istenen özellikleri kazanması güçleşecektir. Topçu; ailenin çocuk üzerinde birçok yapıcı gücü olmasına rağmen bu etkisini zamanla yitirdiğini hatta gelişiminden sorumlu olduğu çocuğun yönlendirmesine tabi bir hale geldiğini, çocuğun maddi ihtiyaç ve geçici heveslerini karşılayan bir aile tipinin oluştuğunu ifade eder (Topçu, 2017a). Bu doğrultuda ailelerin çocuk eğitiminde takınacağı herhangi bir olumsuz tutum toplumun geleceği olan çocukları da maalesef olumsuz etkileyecektir.

Topçu bu ifadelerinin yanı sıra ailede yaşanması muhtemel bir olumsuz durum karşısında devlete de görev düştüğünü belirterek çocuk eğitiminin devlet eliyle yapılması gerektiğini savunur. Topçu'nun bu yöndeki kanaati onun artık aile konusunda çeşitli tereddütlere sahip olduğunu ve bu tereddütlerin giderilmesi için de devlete çocuk eğitiminde yapıcı bir görev yüklediği anlaşılmaktadır. Özmen ve Ünal (2017)'in çalışmasında eğitimci Kazım Nami'nin çocuğun ahlak gelişiminde ailenin eskisi kadar ilgili olmadığına yönelik görüşlerinin varlığı, Akar ve Aksoy (2018)'un çalışmasında öğrencilerin aile fertlerini daha çok maddi ihtiyaçlara

göre tanımlaması, bu konuda Topçu'nun aileye bakış açısıyla benzerlik gösterdiği ve bu konuda da haklılık payı olduğu düşüncesini oluşturmaktadır. Fakat Kotaman (2008)'in araştırmasında eğitilmiş anne ve babaların çocuklarının eğitim-öğretimine katılmasında olumlu bir durumun söz konusu olması, yaşadığı dönemde Türkiye özelinde eğitilmiş anne ve babanın yeterli oranda olmamasından dolayı Topçu'nun böyle bir bakış açısına yönelmiş olabileceği de ihtimal dâhilindedir.

Çocukların küçük yaştan itibaren ilimle meşgul olmasını öneren Topçu, bu sayede onların ruhunun besleneceğini belirtir (Topçu, 2017a). Ericson, Piaget ve Kohlberg gibi önemli kişilik ve ahlak kuramcılarının çalışmalarında erken yaşlara vurgu yapılması, Soysal'ın (2010) erken yaşlardan itibaren ahlak ve karakter eğitiminin önemini ifade eden çalışması ve son zamanlarda dünya genelinde çocuğun eğitiminin çok erken yaşlardan itibaren yapılması gerektiğine yönelik tutumun hâkim olmaya başlayarak bu yönde uygulamaların varlığı Topçu'nun ifadelerinin günümüzde de önemini koruduğunu göstermektedir.

Topçu, çocuğun eğitiminde her türlü bilginin sunulmasının çocuğun kişiliğine zarar vereceğini dile getirerek bunun yerine çocuklarda toprak sevgisi ve tarih şuurunu oluşturacak uygulamaların tercih edilmesini önerir (Topçu, 2019a). Bu bakış açısı günümüz eğitim anlayışının gözden geçirilmesi gerektiği izlenimini oluşturmaktadır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının yayımladığı haftalık ders çizelgeleri (TTKB, 2019) incelendiğinde birçok disiplinle ilgili derslerin mevcut olduğu görülecektir. Mevcut eğitim anlayışlarında birçok alanla ilgili bilgiler çocuklara öğretilmeye çalışılmakta ve bu yönde de bir beklenti içerisinde girilmektedir.

Çocuk eğitime yönelik eleştirilerini ifade eden Topçu; çocuklarda adam olma çabası yerine zengin olma beklentisinin oluşturulmaya çalışıldığını dile getirerek bu tarz yaklaşımı eleştirir. Bununla birlikte çocukların özgürlüğü konusunun yanlış anlaşıldığını ifade ederek sokaklarda büyüyen çocukların ahlak ve karakter yönünden zayıf bir özellik taşıyacağını aktarır (Topçu, 2019a). Turan'ın (2014) Amerikan örneğinden yola çıkarak yaptığı karakter eğitimi içerikli çalışması, Alacahan'ın (2010) ve Tor'un (2010) araştırmalarında bazı ailelerin maddî kaygılarla çocuklarını çalıştırdıklarına yönelik bulgular elde edilmiştir. Bu doğrultuda çocukların sokaklara bırakılarak çeşitli olumsuzlukların kucağına atılmak yerine ilimle meşgul olmalarının sağlanmasıyla asıl özgürlüğü elde edecekleri söylenebilir.

Topçu; çocuğun doğuştan bir melek gibi olduğunu belirterek zamanla çevrenin etkisiyle bu özelliklerinden uzaklaştığını aktarır (Topçu, 2016). Bu bizlere güzel özelliklerle dünyaya gelen çocuğun gerekli çaba gösterilerek daha da iyiye yönlendirilebileceğini göstermektedir. Aksi takdirde etrafındaki olumsuz örneklerden etkilenen çocuk kendi menfaatini düşünen, ikiyüzlü bir karaktere sahip olabilir. Bunun sonucunda da çocuğun maddî beklentilere öncelik tanıyan bir ahlaki konuma erişmesi de kaçınılmaz bir durumdur.

Çocuğun ahlak eğitimine de değinen Topçu; öğretimde yöntem ve amaçlar yönünden bir ilerlemenin olduğu kanaatini taşısa da aynı ilerlemenin ahlak eğitiminde görülemediğini ifade

eder (Topçu, 2019a). Topçu'nun bu düşüncesi, bize onun eğitimin bir bütün olarak algılanması gerektiğini, sadece yöntem veya amaç odaklı hareket edilmesinin fayda sağlamayacağı kanaatine sahip olduğunu göstermektedir.

Topçu; ahlak eğitiminde hürmet duygusuna değinerek onun insana karşı gösterilen sevginin bir emaresi olduğunu dile getirir. Hürmet duygusu gelişen çocukta zamanla merhamet duygusunun da gelişeceğini ve bunun akabinde yardımlaşma isteğinin oluşacağını, bu aşamanın takibi sırasında da telkin yönteminin kullanılmasını tavsiye etmektedir (Topçu, 2019a). Çocuğun etrafında tanık olduğu olumsuz uygulamalardan kurtulması için merhametle tanışması gerektiğini belirten Topçu, merhameti insanın cevheri olarak tanımlayarak, merhamet duygusuyla çocuğun başkalarının yardımına koşan, başkaları için yaşayan bir özelliğe bürünerek maddi ve çıkar anlayışından uzaklaşarak ahlaklı bir insan haline geleceğini ifade eder. Aynı zamanda adil insanın da merhametli olduğunu belirterek merhametin olmadığı yerde zulmün hâkim olacağını vurgular (Topçu, 2017b). Keskin'in (2008) farklı dönemlere ait Sosyal Bilgiler programları üzerine yaptığı araştırmasında ve Can'ın (2008) araştırmasında öğretmenlerin eğitim uygulamalarında saygı, adil olma, sorumluluk gibi değerlere ağırlık verdiklerinin tespit edilmesi aynı zamanda sorumluluk, sevgi, saygı gibi değerlerin yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (MEB,2018) da bulunuyor olması, Topçu'nun üzerinde durduğu ahlaklı ve karakter sahibi insanın özelliklerinin farklı zaman dilimlerine hitap ettiğini göstermektedir. Topçu'nun bu yöndeki düşüncesi, ahlaklı ve karakterli insanlarda olması gereken bu özelliklerin birbiriyle ilişkili olduğu kanaatini oluşturur. Hürmet, merhamet ve yardımlaşma gibi değerlerin birbiriyle bağlantılı olması ahlak ve karakter gelişiminin bir bütün olduğu fikrini vermektedir.

Çıkarını önceleyen basın-yayın araçları, siyasi menfaat ve spor müsabakaları gibi alanlarda, olumsuz uygulamaların hayat bulduğunu belirten Topçu, bu tarz faaliyetlerin çocuğun ruh yapısını tahrip ettiği düşüncesine sahiptir (Topçu, 2019a). Türk ve Nalçacı'nın (2011) çalışmasında spor programı izleyenlerde hoşgörü değerinin kazanımının lehine bulgulara ulaşılması Topçu'nun bu yöndeki ifadeleriyle farklılık gösterdiği ileri sürülebilir. Özmen ve Ünal'ın (2017) Eğitimci Kazım Nami üzerine yaptıkları çalışmada, Nami'nin spora önem verilmesi gerektiğine yönelik ifadelerinin yanı sıra aşırıya giden bir spor tercihinin çocukta insanî değerleri tahribata uğratabileceği ihtimaline de dikkat çekmektedir. Topçu'nun da spor veya basın-yayın araçlarına yönelik mesafeli olması çocukların eğitimden uzaklaşarak hayatı gaye edinen bir durumun oluşabileceği ihtimalini göz önünde bulundurmasından kaynaklanıyor olabilir.

Topçu; çocuğun ruhî olgunlaşmasında ilkokulun temel teşkil ettiği yönünde bir düşünceye sahip olmasıyla birlikte bu süreçte öğretmenin sınımlanacak konumda olduğunu belirtir (Topçu, 2019a). Onun bu ifadesi eğitim kademeleri içerisinde çocuğun eğitimi yönünden ilkokula ve öğretmene ayrı bir sorumluluk yüklediğini gösterir. Topçu'nun bu yöndeki duruşu, eğitimin diğer kademelerini dikkate almıyormuş gibi bir izlenim oluşturabilir fakat bu izlenim Topçu'nun anlayışıyla uyuşmamaktadır. Topçu'nun, gençliği geleceğin tohumu olarak görmesi aslında onun gençlik konusunda da hassas olduğunu gösterir. Diğer eğitim kademelerinde çocuğun eğitiminin

ihmal edilmesi onun yarı yolda bırakılacağı anlamına geleceği için Topçu'nun bu yöndeki yaklaşımını bir bütün halinde düşünmek daha gerçekçi olacaktır. Fakat yaptığı çalışmalarla akademik alana katkı sağlayan Mümtaz Turhan'ın ilköğretimden ziyade yükseköğretime ağırlık verilmesine yönelik bakış açısı (Acar, 2011), Topçu'nun ilkokula bakışıyla farklılık gösterdiği düşüncesini oluşturmaktadır.

Topçu; çocukların ahlak eğitiminde örnek şahsiyetlere yer verilmesini önerir (Topçu, 2017b). Muhtemelen eğitim sürecine tabii olan çocuğun öğrendiği bilgilerin ve değerlerin hayat içerisinde yaşandığı fikrinin oluşması sağlanarak soyut gibi görülen ahlaki unsurların somut hale getirilerek örnek şahsiyetler üzerinden uygulanabilir olduğunun gösterilmesi amaçlanmış olabilir. Bu doğrultuda Sanchez (1998); Demircioğlu ve Tokdemir'in (2008) tarihî kahramanların ders içerisinde kullanımı, Yiğittir ve Er'in (2013) biyografilerin değer öğretimi konusunda katkı sağladığı ve E. Topçu ve Kaymakçı'nın (2018) menkıbelerin kullanımının ahlakî değerlerin kazanımına yönelik çalışmaların varlığı Topçu'nun bu yöndeki ifadelerinin güncelliğini koruduğu yönde bir kanaat oluşturmaktadır.

Çalışma neticesinde Topçu'nun çocuk ve ahlak eğitimi yönündeki fikirleri değerlendirildiğinde çocukluk dönemine ayrı bir önem verdiği, ahlak eğitimine erken yaşlardan itibaren başlanması gerektiği bunun ihmal edilmesi durumunda çocukta çeşitli zafiyetlerin oluşabileceği, medeni gelişmişlikle çocuğa verilen değerlerin birbiriyle paralel olduğu, ahlak gelişiminde ailenin önemli olduğu, devletin çocuk eğitimi konusunda sorumluluk alması gerektiği, ahlak eğitiminde tarihi birikimden faydalanmanın yararlı olacağı, çocuktaki hürriyet anlayışının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği, ahlak eğitiminde ilköğretimin temel teşkil ettiği, ahlak eğitiminde öğretmenin rehber konumunda olduğu, ahlak eğitiminde saygı ve merhamet değerlerinin dikkate alınmasının faydalı olacağı yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Acar, E. (2012). *Bağırıp çağırmadan çocuk eğitimi*. Yediveren Yayınları.
- Acar, F. (2011). *Nurettin Topçu ve Mümtaz Turhan'ın eğitim düşünceleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi.
- Akar, T. & Aksoy, B. (2018). Çocukların anne babalarına yönelik algılarının toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 31-46.
- Aksoy, İ. (2011). Türklerde aile ve çocuk eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 11-19.
- Alacahan, O. (2010). Çocuğunu sokakta çalıştıran ailelerin sosyo-ekonomik profili, tutum ve beklentileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (59), 133-147.
- Aypay, A. (2007). *Ahlak (töresel) gelişim*. M. E. Deniz(Ed.), Eğitim psikolojisi (s.161-192). Maya

Akademi.

- Aytaş, G., & Karakuş Aktan, E. N. (2012). Çocuk edebiyatı ve eğitimi açısından hayriyye. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty*, 32(2), 537-555.
- Bakalım, O. (2017). *Kişisel, sosyal ve ahlaki gelişim*. A. Arı (Ed.), Eğitim psikolojisi (s.123-144). Eğitim Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayınları.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Civelek, M. (2017). *Kırk yıl sonra dün gibi Nurettin Topçu*. Dergah Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Gündoğan, A. O. (2018). *Arafta bir düşünür Nurettin Topçu*. Altınordu Yayınları.
- Gündüz, T. (2010). Üstün zekâlı çocuklarda ahlâk gelişimi ve eğitimi. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 157-177.
- Hacib, Y. H. (2017). Kutadgu bilig (Çev. A. Çakan). Türkiye İşbankası Kültür Yayınları.
- İnel, Y., & Urhan, E. (2018). Model analizi etkinliği: ortaokul öğrencileri hangi değerleri kimden öğreniyor ?. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(1), 44-51.
- Işık, E. (2019). Nurettin Topçu çağdaş bir dervişin dünyası. Dergah Yayınları.
- Kara, İ. (2017). Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası. Dergah Yayınları.
- Karakaş, B. & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk refahı: çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* (Doktora lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Kotaman, H. (2008). Türk ana babalarının çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-149.
- Kulaksızoğlu, A. (2015). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitapevi.

- MEB. (2018a). 2023 Eğitim vizyonu. Milli Eğitim Bakanlığı. <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/> (24.02.2020).
- MEB. (2018b). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Milli Eğitim Bakanlığı. s.29. <http://mufredat.meb.gov.tr/> (23.01.2020).
- Mollaer, F. (2016). *Anadolu sosyalizmine bir katkı Nurettin Topçu üzerine yazılar*. Dergah Yayınları.
- Montessori, M. (1997). *Çocuk eğitimi " Montessori metodu"* (Çev. G. Yücel). Özgür Yayınları.
- Özmen, C., & Fatma, Ünal (2017). Osmanlı imparatorluğu ve cumhuriyet dönemi eğitimcilerinden Kazım Nami'nin ahlak eğitimi anlayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 129-146.
- Öztürk, H., & Çetin, R. (2016). *Nurettin Topçu'nun eğitim ve öğretmen anlayışı*. M. K. Arıcan, M. Orçan, ve M. E. Kala (Ed.), 40 Yıl Sonra Nurettin Topçu " Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söyler" (s.206-214). Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.
- Sanchez, T. R. (1998). Using stories about heroes to teach values. ERİC ED424190. <https://files.eric.ed.gov> (02.03.2020).
- Soysal, M. (2010). *İlköğretimde 7-12 yaş arası çocuklarda ahlaki karakter özellikleri ve eğitimi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Şengün, M. (2007). Ahlaki gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23), 201-221.
- Tekin, Ö. G. (2017). *İlkokul ve ortaokul programlarının karakter eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Topçu, E., & Kaymakçı, S. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde menkıbelerin kullanılma durumuna ilişkin öğretmen görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 281-305.
- Topçu, N. (2016). *Var olmak*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2017a). *Kültür ve medeniyet*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2017b). *İslam ve insan - Mevlana ve tasavvuf*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2018a). *Ahlak*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2018b). *Ahlak nizamı*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2018c). *İradenin davası - Devlet ve demokrasi*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.

- Topçu, N. (2019a). *Türkiye'nin maarif davası*. (Haz.: E. Erverdi, ve İ. Kara). Dergah Yayınları.
- Tor, H. (2010). Türkiye'de çocuk işçiliğinin boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.
- Tortop, H. S. (2018). Üstün yetenekliler ahlak ve karakter eğitimi programı (ÜYAKEP) modeli. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 5(2), 100-111.
- TTKB. (2019). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. <http://ttkb.meb.gov.tr/> (12.04.2019).
- Turan, İ. (2014). Karakter eğitimi: Amerika örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 75-92.
- Türk, N., & Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 39-56.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (Sakarya il örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 155-177.
- UNICEF. (1989). ‘‘Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’’, United Nations International Children's Emergency Fund. <https://www.unicef.org/turkey> (13.10.2019).
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: caillou ve pepee örneği. *Turkish Studies*, 8(10), 707-719.
- Yalçın, S. K., & Şengül, M. (2004). Dede korkut hikayeleri'nin çocuk eğitimi açısından öne sürdüğü değerler ve ortaya çıkarmak istediği tip üzerine bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 209-223.
- Yiğittir, S., & Er, H. (2013). Sosyal bilgilerde değer eğitiminde biyografi kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(200), 200-219.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.